

Politikai
röpiratok

87

A

668
99A Ö V Ö 66

NEMZETISÉGE.

CZIKKSOROZAT

KUNÁGOTAITÓL.

(Vestán Endre)

5.

ARADON,
BUTTELHEIM TESTVÉREKNÉL.

615752 00769246

1863

ANNUNTIARE

ANNUNTIARE

DE BALLAGI GEZA

2

ANNUNTIARE

A „Jövő” nemzetisége.

Kunágotán, februárban.

I.

Ha az egyes ember, lesújtva egyike által a sors azon csapásai közül, melyek mint orozva harapó ebek, mindig a szív védetlen részét sebzik meg, vigaszt keres, — fel-néz a részére gyászfátyollal fedett földről a csillagos égre, a világok és lét végtelenségébe, és az éles fájdalom nyilamlása elzibbad az összehasonlítás mondhatlan aránytalanságának súlya alatt.

Ha egy nemzet, talán méltatlanul üldöztetve a sors-tól, gyanusítva az emberektől, s elkinoztatva hivatlan doctoraitól, felegyenesedni akar, előveszi történelmét, mely míg egy részről botlásainak öreg protocoluma, egyszers-mind a Gondviselés szakadatlan revelatiója tér- és időben.

A nemzetek historiája, a nemzetek öntudatának jegyzőkönyve, és a szerencsétlenség „prése az illatos fü-nek, hogy balzsamát kivegye.”

Magyarország különösen jelen helyzeténél fogva multjára van utalva egészen. Ez minden vigasza és erős-sége a jelen hánykodásai és veszélyes doctrinái közt. Min-den párt, — ha van most szorosán véve ilyen, — vissza-megy legalább az 1848-ra és 1790-re, mint alapra. — „Előbb a multnak elismerése, s azután majd szólnunk!” — ez a jelszó.

Ha pedig történelmünket tanulmányozzuk, úgy találjuk, hogy miután a magyar nemzet a keresztény vallás felvétele által, egyszersmind az európai civilisatio keresztvizével kereszteltetett meg, kettő tartotta fenn: nemzeti egyénisége, és szintoly eredeti typosu alkotmányos szabadsága; — más szavakkal: nemzetisége és autonomiája.

És a mi volt e kettő mindig, épen az ma is: bástya az idegen elemek-, idegen érdekek- és idegen tanoknak erőszakosan, vagy elaltatva elnyelő, felolvasztó behatásai ellen.

Nemzetiség: a lét, az önkormányzás: a szabadság kérdése a magyar hazára.

Alig lehet tehát fontosabb feladat, mint megvizsgálni, hogy mi történt ezen két panaceánk megőrzése körül a legközelebbi multban, s mi történik ma?

„Nemzetiség“ és „autonomia,“ nálunk gyakorlati értelemben megyei önkormányzás, — oly két szó, mi egymást egészíti ki. Mind annak, mit nemzetiségünk megőrzése körül mondhatnánk, annak magának nincs értelme. Az elválasztva oly tétel, mely csak vesszővel van jelölve. A pont csak a másik szó értelmezésével következik. — A szabadtalan élet szerencsétlen és problematikus élet.

Nemzetiségünknek lényegét nem csak e szó adja meg: „magyar nemzet.“ nem csak zsinór és pityke tesz azzá, hanem az, hogy mindenünk magyar.

A szabadság minden kelléke és biztosítéka, tehát a valódi szabadság egész logikája, az önkormányzás mellett szól; de ha más tekintet nem is lenne, már a szoros és elválaszthatlan kapocs a kettő között municipálistává tenne engem, a centralisatiónak felolvasztó hatása ellenében.

A magyar nép, bár fogékony, nem lehet oly rövidlátó, hogy az ugynevezett új szabadság éles borotvájával saját nyakát metsze el.

De a magyar megyei-rendszer kérdése különösen a magyar szabadság kérdése, mert a népszabadság kérdése egy államban sem elvont kérdés, hanem természeténél fogva gyakorlati, és saját házinövénye minden államháztartásnak.

Minden forradalmi és reactioi Európának 70 év óta, végelemzésben a szabadság definitiójának vajadásai, melyek eddigelé legalább még csak nagyobb eszmezavarra vezettek.

A magyar alkotmányos autonomia csak más, de egészen gyakorlati, tiszta és igaz definitioja a politikai szabadságnak.

Közte, és az újabb europai szabadság közti lényeges különbséget az utóbbi időkben csak a „Hirnök“ fejtegette. Minő sikerrel? azt nem merném meghatározni, mert az: emberek rendesen azt szokták kérdeni pártelfogultsággal „ki mondta?“ s nem azt: „mit mondott?“

Bármint gondolkodjék azonban valaki a „Hirnök“ politikai pályájáról, igaz, hogy ő hozta szóba, s mivel azon hírt pendítette meg, melynek visszarezgése oly drága és fájó egyszersmind, a hatást megtette, s ha az országgyűlésünket megelőzőtt megyei körlevelekre visszagondolunk, úgy látszik meg is találta.

De miután arra egyenes válasz tudtommal sehonnan sem érkezett, bárminő fontos is, ez idő szerint függő kérdés kell, hogy maradjon.

Kemény telünk van a politikában is. A föld és az ajkak befagytak. Mint a hó magasan fedik a téveszmék és zagyvatanok a magyar bérceket és siktért. De ha a magyar nép — az országgyűlés — a világosság és melegség forrása kisüt, elolvad a hó, elhuzódik a köd.

De a nemzetiségi kérdésben legközelebb több nyilatkozatot hallottunk, s magyar részről legelsőbbben a „Jövő“ hozta szóba egészen sajátyszerű nézpontról, és oly tan kíséretében, minőt eddig hála Istennek, magyar

ember tollából még nem olvastunk ; s azóta szintén mindegyik politikai lap hozzá szólott.

Egyedül a „Pesti Napló“ hallgatott még. De hiszen ez már mondott a felett 15 hónappal ezelőtt többet az elégnél. Pihenjen babérjain.

Sajátszerű és igen fájdalmas jelenség, hogy a nemzetiségi kérdés körüli egyetemes eljárásban, e kérdésnek az oct. 20-diki diploma folytán történt első felmerülése óta, nem sok örvendetes történt.

Rövidlátó, félénk s minden áron, még a logika árán is alkudni kész politika, már kezdetben szintén egészen feladta ezen életkérdést: későbben pedig a nemzetiségi bizottmány, — kézzel fogható ellenmondásban felállított elméleti elveivel, — úgy formulázta, hogy midőn Krassó-megye, statarialis eljárással életbe is léptetni jónak látta, a szülők maguk viszájdedtek kedves gyermeküktől, s a — majdnem honarúlnak tartott — helytartótanácsnak kellett közbelépni, — egy finans által jellemzően „W a l l a c h i s c h e W i r t h s c h a f t“-nak nevezett testé válaszá-
nál „a nemzetiségi jogyegyenlőség“ igének.

Mindkettő ugyanazon tévnézetnek volt eredménye : félreismerte a dolog természetét, félreismerte a nem magyar ajku nép hangulatát.

A mi különösen a „Jövő“ nemzetiségi cikkét illeti, nem tudom megítélni a távolból, hogy mennyire tüntek fel a magyar intelligencia központjában ezen cikkek? Azt sem tudom, hogy mit mondanak hozzá azon volt képviselő társaim, kiknek neve programja alatt áll? — de hogy itt rossz vért csináltak, azt tudom.

És ha van örvendetes valami a „Jövő“ felszólalásában, úgy bizonyára azon erélyes és férfias nyilatkozat az, mit Szalaynk tett a „Magyarország“-ban, mi, úgy látszik, indirect válasz a „Jövő“ doctrinájára.

A mennyire rosszul kellett hogy hasson a „Jövő“ cikke, mely a legrosszabbul oldja meg a kérdést, és igen

roszkor jött, tehát kétszeresen impolitikus, oly jól kellett hogy essék mindnyájunknak a Szalayé.

És Szalay tartozott is ezen vigasztalással nekünk, miután ő volt feje azon iskolának, mely — na de tudjuk a többit!

A legtöbb magyar hallgat e kérdésben és pedig mennyivel inkább tekintély, annál inkább, vagy oly kitételeket használ, mint a csizmadia, kinek csizmája majd kitágul, majd összemén, a szerint, mint sáros vagy száraz idő lesz.

Én nem voltam soha az ily csizmadiabölcsességnek bámulója, s határozottan azt hiszem, hogy ezen eljárás az ügyre nagy szerencsétlenség, mert növeli az eszmé-zavart, és hízalja nem ellensúlyozott vakmerőségét az a nélkül is nem nagyon szemérmes és visszatartózkodó ellentábornak.

Valóban szomorú jelenség a külön nemzetiségek ügyére a védelem, mit részére tesznek. Az elméleti és gyakorlati eljárás mélyen szomoríthatja azt, ki az ügyben hisz, mert „jaj azon ügynek, mely ily védelemre szorul, s csak ily védőket talál!“ — Nem szólva az instantiázgatásokról, és az azokban elősorolt érdemeikről, már maga az egész polemia piszkolódás, személyeskedés, ráfogás, gyanúsítás és kipellengérezése azoknak, kik közülök ellenvéleményűek. Ily emészthetlen aesthetikai és morális gölödények azon eledel, mit naponta az ő népüknek kitalálnak. Igazi gyomor kell hozzá, hogy megemészse azokat.

Isten tartsa meg hát őket politikájukkal! Kellett az ily drastikus eljárás részünkre is mint orvosi műtétel, mert erős volt a hályog a tizenkét éves álmából felébredt nemzet szemén.

Ha tehát román vagy szláv lap mond ilyeneket, nyugton pipára gyujthatunk. Már megszoktuk azokat s

van egyszerű házi-orvosságunk ellene: magyar ember nem érti, szláv és rumán nem olvassa azokat.

De ha már magyar lap jónak látja megszólalni, és a hallgatás tekintélyének ráncos köpenyét levetni, szava ne legyen se gyáva, se sophiztikus, hanem nyílt, őszinte, mindenekfelett pedig logikai.

És ha mégis magyar lap úgy comprometálja az ügyet, mint a „Jövő“ három cikke, akkor az ellenméreggel késnünk nem lehet. Ha magyar ember magyar lapban beszél így, annak aztán magyarul meg is felelünk.

Midőn azonban mint dilettans, ezen vendégszerepi cikksorozatra a t. szerkesztő ur lapjában helyet kérek, világosan megjegyzem, hogy jelszavam: „Amicus personae, inimicus causae.“

De ha az illetőknek még sem tetszenék az a mit mondok, gondolják meg, hogy nekem is egyáltalán fogva nem tetszhetett, a mit ők mondtak, és hogy éppen a nemzetiségi kérdés az, hol a Pater Quardiánt sem lehet kimélni.

Az úgy mireánk oly fontos, s mi a „Jövő“-ben arról elmondva áll, oly veszélyesnek tetszék előttem, hogy a kissé hosszabb cáfolat fordított időt, s talán egy kis apprehensionak is keresztényi eltűrését megérdemli.

II.

Minden lehető cáfolatok közt kétségkívül legtökéletesb az, mit az ellenfél saját szavainak felidézése és kellő világítása által érünk el. — „Az embert saját szava veri meg legjobban,“ mondja a példabeszéd.

Legyen tehát szabad nekem is legelsőbben ezt kísértenem meg.

Nemzetiségi cikksorozatát a „Jövő“ a „közsabadtság“ általános phrasisával kezdi meg; s a legelső democrata pityke benne: „hogy a nép igen rosszul tette,

hogy oct. 20-ika után, azon zászló után indult meg, mit a 48 előtti vezérek vettek kezükbe.“ Midőn tehát a nép a „48“ jelszóhoz ragaszkodott, hibázott józan esze, hogy azokat követte, kik a 48-at teremtették.

És ez igen nagy baj volt szerinte, mert belé buktunk a gravaminális politikába, megálltunk a féluton, és „hogy a nemzetiségi kérdés maradt a mi volt,“ ez a legnagyobb baj.

A nép továbbá igen nagy hibát követett el, hogy tétlen viseletével súlyt kölcsönzött ezen tiszteletre méltó antiquitásoknak, kik nem tudták: „hogy a valódi szabadság egészen más, mit a forradalom előtt az alkotmányosság alatt értettek.“

„De ha az események lökést adnak politikai életünknek, a nép, erejének öntudatában, mérlegbe fogja vetni a karatának súlyát,“ — s akkor lesz megoldva a nemzetiségi kérdés is.

A nemzetiségi igények érzete, — mondja tovább a „Jövő,“ — egy napon ébredt öntudatra a szabadság érzetével, t. i. 1789-ben.

De a szabadság ellenei elválasztották e két ösztönt s a nemzetiséget az uralkodás kérdésévé tették.

Szerinte tehát legnagyobb tévedése volt a 36—48 közti korszaknak, hogy a magyar nemzetiségi kérdést felkarolta, mert csak Pandora szelencéjét nyitotta fel, miután Magyarországon más fajok is vannak.

„A nemzetiséget akarták megerősíteni a helyett, hogy a polgári és politikai szabadság kifejtésére törekedtek volna.“ — És hogy ezen phrasis, mi a pesti „C—ia!“ r. lapnak is becsületére válnék, jobban megtegye hatását, többször ismételve is van, s azon régi bölcs, de ma már előcskult tan: „hogy a nemzetiséget kell mindenekelőtt biztosítani törvényekkel, mert ha az alkotmány elvész, ezt vissza le-

het szerezni, de ha elpusztul a nemzetiség, azt fel nem támaszthatja senki,“ — mint nyárban a juhász-bunda kifordítva.

De a tiszta szabadságot követelő magyar nép — szól tovább a „Jövő“ — érteni fogja, hogy sem az 1848 januári, sem az elkésett 49-ki, sem a 61-diki utolsó napok kapkodása ki nem elégítheti a nemzetiségeket, kiknek teljes szabadság kell.

„Kétségtelen tényeket, teljes biztosításokat kívánunk tőlünk a testvér népfajok, s ehhez is teljes joguk van.“

De a 61-diki térfoglalás csak kémkedés volt. Az aristocratia túlsulyra vergődött, s küzdött ugyan az alkotmány mellett, „de az alkotmányos függetlenség ügye, nem mindig egy és ugyanaz, a valódi polgári és politikai szabadság ügyével.“

„20-dik oct. óta a történeti jog és törvény volt a jelszó, de gyáván és roszakarólag alkalmazva azok által, kik felkarolták.“

„A nép érdeke, a demokratikus irány, gyéren volt képviselve az országgyűlésen. E körülmény kijelöli a szempontot, melyből a nemzetiségi kérdésbeni magatartását megítélnünk kell.“

„A képviselő testület kiválóan aristokratikus jellemmel bírt.“ Ez volt az ok, hogy a nemzetiségi kérdés nem tekintetett a szabadság kérdésének.

„És csak egyedül a történeti jog zászlója alatt tehetett az országgyűlés különbséget a nemzetiségek között.“

Alig vagyunk előbb — sohajt fel keservesen, — mint azon táblabíró, ki a szabadságot abból ítéli meg, hogy ő maga mennyi előnnyel bír mások felett a társadalomban. Oka mert socialis átalakulásunk nem volt.

„Az 1847-diki tényezők ragadták magukhoz a 61-ki

bizottmányokban a hatalmat, „s a tapasztalás bizonyította be, hogy ezen tényezők a democratiát érteni, és követelményeit betölteni sem nem tudták, sem nem akarták.“ Ezt csak a demokratikus intelligentia teend meg.

„Mert a democratia magával fogja ragadni a nemzet jobbait, és zászlója alá egyesítendi.“

„Meg kell szünni a „48“ előtti tényezők túlsúlyának, hogy a szabadság diadalmaskodjék, és a testvér népfajoknak bizalmatlansága megszűnjék. Ekkor nyújthatjuk csak jobunkat a nemzetiségeknek, s meg lehetünk győződve, hogy a nemzetiségi kérdés megoldása az aristocrazia befolyásán kívül, mit sem kíván áldozatul.“

„Semmi sem mond nagyobb praetensióval kevesebbet, mint-e két szó: „különkerület.“

Itt aztán ezen nagy, de szerinte igen kis göcsnél, kedélyes szívömlengésbe áradozik szét logikája „a különkerületeket akaró,“ vagy plane „más államokhoz kapcsolódni vágyó“ nemzetiségek vezetőihez. Hiszen ez kivihetetlen! hiszen ellenkezik a nép anyagi érdekeivel! S miután szónoki tehetségének egész erejével hányt a borsót a falra, megnyugtatva ezen rethorikai garantiával folytatja:

„Semmi ok tehát, hogy a nemzetiségi kérdésnek nagy veszélyességet tulajdonítsunk.“ Az ifju szabadság gyanakvó. Nem hiszi, hogy őszintén tették le fegyverüket ellenei. „De utóbb maga felhagy túlzásaival“ azaz: észre tér.

„Tényekkel, a legszélesb alapra fektett szabadságok kifejtésével kell megnyugtatni őket.“

És hogy mit jelent ezen legszélesb alapu democrata phrasis, mindjárt ő maga megmondja:

„Ha a hazánkban lakó külön népfajok valamelyike

egy tömegben oly erőt képezne, s valaha oly erkölcsi s anyagi erőre emelkednék, hogy irányában a magyar nemzet mint csekélyebb és erőtlenebb rész, jelennék meg, — ha a magyar nemzet önkényt annyira kivetkőznék önmagából, annyira meggyengülne szellemileg s megfogyna számra nézve, hogy az bekövetkezhetnék: ezen esetben természetesen elvesztené a túlsulynak jogosultságát is, s az őt túlszárnyaló népfaj ellenében ő lenne kénytelen a szabadságért küzdeni; és fajunkat méltán elkészeriténé, ha szellemi túlsúlyunk elvesztésén túl a szabadságért küzdve, még gyanusíttatnánk is. “!!!!!!”

És ez így van megírva szórul szóra, tessék elhinni — mint „Fk.” szokta mondani, s a ki nem hiszi, — mert erős dolog elhinni, — utána olvashatja a „Jövő” 7-ik számában.

Egy régi hellen philosoph másik philosoph maiszter társát, — ki az embernél történetesen éppen a főt, az észet felejtette ki, — megcáfolandó, egy megkoppasztott kappant eresztett el a palaestrában.

Mi is ily röviden végezhetnők el a cáfolatot, utánnyomatva a „Jövő” democratá mondatait, és tollától koppasztott következtetéseit, ezen aláírással:

Ecce nemzetiségió „Jövő”-nis.

Ha valaki a józan magyar embert, — mert tessék ismét elhinni, hogy a magyar ember mindenk felett józan, ha mondom valaki a józan magyar embert megakarná győzni az ily democratia veszélyességéről, arról a democratiaéről t. i., mely nem a nép jogáról, hanem csak a nép hatalmáról, és akaratáról beszél, az csak olvassa el előtte, és commentálja kellően a „Jövő”

ezen cikkeit. Igaz ösztöne vissza kell hogy ijedjen az oly jövőtől, mivel a magyar „Jövő“ tömjénezik neki.

Egy, már Istenben boldogult mendikánslapon kívül, több bókot a népnek, — minő népnek, és minő néposztálynak, azt már csak a cikkíró tudná megmondani, — de mindenesetre a népnek nem mondtak el magyarul. Még a fájdalmas szemrehányások is olyanok, melyek csupa mézédés szeretettől ecetesedtek el. Itt minden a népé a jövőben: „hatalom és akarat, fény és dicsőség. Csak kettő nem lehet az övé: ősi neve, hogy magyar és régi hazája, melynek maholnap csak feleséges árendása lehet.

„Proszt!“ szokták a jámbor müncheniek mondani, ha azt akarják kivánni a prüsszentőnek: „prosit!“; — mi aztán a hajdani oláhnyelven körülbelül annyit tesz: „együgyü“, jól magyarul pedig a példabeszédnek lenne vigasztalása: „veszett fejszének megtalált nyele.“

Nem hiszem, hogy magyar publicista ennél több cifra dolgot összebeszélt volna valaha.

És én elmondtam még egyszer mind. Nehéz volt leírnom, de meg van. Isten bocsássa meg bűnömet, ha vétkeztem vele! — De el is mondom utána a „Jövő“ helyett a „szánombánomat“ töredelmes szívvvel; s ha kökövön marad benne, ha egy izecskéje, ha egy porcogója fejpen marad, annak bizonyára nem jóakaratom lesz az oka.

III.

Elég egy-két gyümölcsét valamely fának megízlelnünk, hogy meghatározhassuk, valjon hasznos és jó-e a fa, vagy sem? Az egészset felhasogatnunk, és szétfűrészelnünk csak akkor szükséges, ha a fát, mint gyümölcsözésre nem valót, fejsze alá ítéltük el.

Hogy valamely politikai tanról megmondhassuk, ha

valjon nekünk való-e vagy sem? szinte elég egy-két tételnek héját feltörnünk, vagy ha az oly naiv meztelenségben állittatik előnkbe, mint azt a „Jövő“ teszi, minden előkészület nélkül beléharapnunk, és eltorzult arccal elvetnünk azt.

De mivel az én céloom nem az, hogy egykét-kézzel fogható vad állítást markirozva, és egypár rosz elméncséget elmondva, átsurranjak azon; — mert bizony vérzik a lélek bennem akkor is, midőn tollam kacagni látszatik, — hanem céloom bebizonyítani a „Jövő“ tana, és választott utja helytelenségét és veszélyességét, igyekszem a fenékre bocsátkozni, hogy az, a mit a „Jövő“: „a nemzetiségi kérdésnek a maga tisztaságában, magasb szempontból, és elfogultság nélküli felfogásának“ nevez, valóban tisztafelfogás is lehessen.

Lássuk tehát!

A „Jövő“ a nemzetiségi kérdést a köz-szabadság kérdésének veszi, s szerinte „a valódi népszabadság a democratia.“

Ez azon két szikla alap, — petra petri — melyre logikai várát építi, ez azon iránytű, melyet politikai eljárásánál használ.

Lám! — ugymond — Svájcban, Belgiumban és Franciaországban a fajok békésen megvannak egymás mellett, mert ott democratia uralg.

Hogy Franciaország is oly democratia, melyet a 48-as Magyarország mintául fogadhat, ezt megvallom eddig nem tudtam, sőt politikai népszabadságát tekintve elfogultságomban, — olytáblabirói sajtukukac formában, — inkább sajnálattal mint irigységgel néztem az ott történeteket.

Hanem azt tudom, hogy p. o. Angliában sincs nemzetiségi kérdés oly értelemben mint nálunk, pedig ez már csakugyan még francia democratia sem.

Ugy látszik tehát nekem, — mert csak a magam

szakállára beszélek, — hogy a valódi ok az, mit Szalaynk mond, és nem a „Jövő“ democratiája.

De hagyjuk ezt, és menjünk tovább.

Azt állítja a „Jövő“, hogy a nemzetiségi kérdést, mely természeténél fogva a szabadság kérdése, az uralkodás kérdésévé tétetett különösen nálunk, és innét minden baj. — Rosz politika volt tehát az, mely a magyar nemzetiségi ügyet karolta fel, mert ez volt Pandora asszony szelencéje. A 61-diki országgyűlés sem tehetett az égető nemzetiségi kérdés megoldására semmit, mert ily szűkkeblű aristocratia volt, s mindezen csak a democratia zászlója alá gyűlendő intelligentia segített, stb.

Hogy a nemzetiségi kérdés, úgy mint az ma nem általunk, hanem elleneink által felállítatik és formuláztatik, nemis lehet más, mint az uralkodás kérdése, ez iránt Eötvös b. jeles művére: „A XIX. század uralkodó eszméi“ utasítom a napvilágra vágyót. Itt az oly genialitással van kifejtve, hogy én ahhoz egy árva szócskával is járulni nem akarok.

Hogy pedig az egész baj onnét van, mert Magyarországon a magyar nemzetiség kifejtésén dolgozott a 36—48-ki korszak, s még ma is igen sok rövidlátó, ez iránt én is azt hittem eddigi rövidlátásommal, hogy éppen az a baj, hogy nagyon is későn kezdtük meg a kifejtést, mire nézve azonban azzal vigasztalódtam, hogy „j o b b m é g i s későn, mint s o h a s e m.“

Tegyünk le tehát jövőre a magyar „Jövő“ szeriut minden nemzetiségi törekvésről. Hiba volt már nagy és öreg az is, mit tettünk. „Igy kell meg csinálni, mert csak így meg lehet élni“ mondta a tót prédikátor, s ilyesmit mond azon olasz bölc s, kivel még alább találkozni fogunk.

Nemzetiségi törekvés helyett tehát democratai törekvés, s rendjén lesz minden. Ez a „Jövő“ vasfüve, mely a

testvérfajok elzárt sziveit felnyitja, s Magyarországot, dacára sőt ellenére a magyar nemzetiségnek, nagygyá és boldoggá teszi.

Mióta Magyarország alkotmányos ország, — s bizony ennek már Isten kegyelméből jó ideje, — igen sokat beszéltek és vitáztak a felett, hogy a conservatismus vagy a haladás politikája jobb-e? s idő és körülmények szerint különfélekép döntötték el a táblabírák.

Szerintem ma is ezt egymagasb, t. i. a nemzeti szempont fejti meg. Conservatív az állami egység, a 48-ki közös szabadság, és a haza nagysága minden régi elemeinek lélekismeretes megőrzésében; de haladás mindabban, mit akkor józan igénye követel, s a mi a közös hazát, az egységes szép Magyarországot, boldoggá, és tiszteltté teszi, mi a civilisatio színvonalán tartja. Tehát lelkismeretes és nagylekű politika egyszersmind.

Magyarország józan politikája tehát mindenekelőtt és mindenekfelett magyar politika kell hogy maradjon, hogy legyen, s mint ilyen védi a magyar állami nemzetiséget, s védi Sz. István koronájának egységét, miután nemzeti egység nélkül nincs nemzeti nagyság, nemzeti erő; s azért a svájci német, francia és olasznak, — mint nagy történetirónk mondja — soha sem jutott eszébe egyébnek mint svájcinak lenni, és sem Genf sem Wallis nem grávitál a nagy és boldog (!) francia állam felé, mint Tessin sem Viktor Emanuel birodalmához.

Mely politika ezzel ellenkezik, lehet loyális, régi, lehet demokratikus az új népfelségi servilis értelemben, lehet egy szóval minden, a mi tetszik, de „magyar“ nem lesz, s mivel ez nem lehet, ezen egyetlen egy szó elítéli.

Az oly haladás, mely oly következtetésekhez jut, mint a „Jövő“ cikke a nemzetiségről, alig érthető s csak bajjal menthető szélsőség.

Én legalább inkább szorítanám szívemhez a legjavithatlanabb petrifikált régi vaskalapú

pecsovi csot, mint a haladás oly zászlótartóját, ki azzal biztat, hogy a demócratai haladás logikai kényszerüségénél fogva szükségkép „hazám szentnevét is elveszthetné.“

Kétségtelennek látszik tehát előttem, hogy az idő szerint, midőn a bécsi alchymisták, és a nemzetiségi idétlen követelések egyaránt megtámadják e szegény hazának nem csak alkotmányos szabadságát és függetlenségét, mint eddig már többször, hanem lételét és nevét is, s így mindenét; a magyar hazafiság e pontban a conservativismusra van utalva, s a 61-ki országgyűlés legalább azon egyetlen egyet tette jól mégis mindenesetre, hogy nemzetiségi kérdés formulázásába mélyebben nem ereszkedett. Sok, nagyon sok volt az is, mit közvetve tett.

Számot vetett-e magával cikkiró, s tudja-e mit akar?

Akarja-e Magyarországnak, — nem mondom hogy magyar nemzetnek, nehogy petitio principii-vel vádoljon, — akarja-e tehát Magyarországnak egységét, és ez által, nem mondom ismét nagyságát, hanem akarja-e életerejét, s Magyarország egysége és ereje által akarja-e a magyarországi szabadságot?

Vagy a szabadságot oly növénynek képzele-e, mely mindenféle földből, ha vizes phrásisokkal „a nép-szabadságról“ bőven meglocsolgattuk — kinő, mint az útilapu? — Oly kúszó-mászó növénynek hiszi-e, mely a régi hazai romokon nőni szeret, mint nadragulya? — vagy olyanak, mely csak a falusi sövények alatt honos, mint a bürök és csalány?

Nem, édes ur! Ezen nemes növény csak ott és úgy nő fel magosra, vagy inkább, — mivel a szabadságot én is inkább terjeszkedő növénynek hiszem, mint felnyúlónak, — ott terjed el és tenyészik kellően, hol, és a hová gyökereit mélyen eresztette a honi kövér földbe. Másképp minden forradalom fergőszele, és minden ellenforradalom siroccoja elsepri azt. Nem saját magyából és saját föld-

jén növe fel, de egyik helyről, egyik éghajlatból a másikba átplántálva, csak üvegházi dísznövény, csak meleg-ágyi izetlenség lesz. — (Vide: az emberiség Corpus jurisát: a történelmet.)

De a „Jövő“, mely oly nagy betűkkel irta lobogójára „a népszabadság“ jelszót, e kérdésnél szükségkép zavarban van, s mivel látja, hogy mások is kipked-kapkodnak körülte, talán egy kis malitiával felhasználja a vizet az ő democratikus malmára. — Hallotta, hogy most „nemzeti egyenjoguságról“, „nemzeti szabadságról“ harangoznak Európában mindenütt, s különösen a páris-notre-dami öreg harang mindig csak azt mondogatja: „Nincsen kenyér Ráton“, mire aztán a refrain az európai nagy harangokból: „Boldog Isten, hát hogy élünk!“ — Irják neki Turinból, hogy egy bölcs talian kétségbe van esve a magyar szabadelmüségről, magyar jövőről, ha tovább is a történelmi és törvényes téren marad, ha az európai nemzetiségi egyenjoguságnak helyet csinálendő, nem szedi össze ócska lomát: az „avita constitutót“, a „történelmi jogot“, a „magyar nemzetiséget“, s ősi házat nem adja át azoknak, kik itt Rumániát, Szerviát, Szláviát, s tudja a jó Isten, hogy még mit nem alapítani akarnak, hogy Magyarország szabadabb és erősebb lehessen! — Hogyan szólhatna tehát ellene a „Jövő“, midőn jogegyenlőség és szabadság a jelszó!? — Hogyan felelhetne a nagy harangok aggodalmára, mint kis, de tiszta csengésű magyar harang, nyugodt öntudatával jogának, önbizalmának, és a jó Isten segélyének: „Csak megélünk valahogy?“

Vagy talán azt nem tudná a „Jövő“ történelmünkben, mire ő maga is hivatkozik, hogy Magyarország azért maradt nem csak magyar, hanem szabad ország is, mert magyar nemzetisége és magyaros autonómiája volt? — A magyar történelemnek nincs hangosabb és tisztább tanítása ennél, s a „Jövő“ ezt ne tudná, midőn a régi adagiót:

„nemzetiség adja a szabadságot“ mint ócska aristocrata frakkot, democratia pitykés spenzlivé fordítja át?

Ha a szabadságnak más garantiára szüksége nem lenne, mint az, hogy tiszta democratia legyen, ugy még egy democratia sem bukott volna meg, holott tartósság tekintetében ez volt a leggyarlóbb, — pedig a tartósság is ér valamit. — És mivel ez így van megírva minden népek historiájában, épp ezen lett dolog mutatja, hogy a democratianak magának is más biztosító intézetekre van szüksége, melyek közül ismét természetesen legjobbak a hazai biztosító intézetek, melyeknek cimzetén rajta a négy egyesült folyó és a kettős keresztel koronázott hármashegy.

IV.

Sajátszerű és elszomorító tünetény napjainkban, hogy mennyire ferdítették, sőt torzítottak el a kor felforgató iránya által a legegyszerűbb dolgok, a legvilágosabb eszmék.

Ugy látszik, hogy sok embernek már terhére esik visszamenni az eredeti, s talán épp azért örök politikai igazságokhoz. Ők a mostani csak átmeneti, és csak divatos crinolinféle tételekből indulnak ki, a hová már a primitiv igazságokat elcsúrték-csavarták, és ezen az uton aztán oda tévednek el, hova a „Jövő“ cikke.

És ugy látszik, hogy különösen „a nemzetiségi kérdést“ igen kevés ember nézheti a nélkül, hogy szemei ne kápráznának, hogy agya ne szédülne.

Tüzesen dictióznak például az octroyák, a politikai charta biancák ellen, s nem veszik észre, hogy a mult negatiójával ott állanak maguk is.

A nemzetiségi kérdést a fajkérdésévé tették nálunk elleneink a törvény betüje és szelleme ellen. mert nálunk mindig emberi és polgári jogokról volt szó. A fajt még aristocratiánk sem ismerte, s a magyarság, mint politikai nemzet alatt értetik minden magyar-

honi faj, sőt adataink is vannak, hogy a tót tiszta magyar lett, a magyar pedig oláh. És ők maguk, felcserélve a védő és támadó positiót, a magyar fajról beszélnek, mint a többinek ellentétéről, elnyomójáról.

Törökországban például a raja örökösen elnyomott és jogtalan nemzet fia. A török nem osztja meg vele jogát, nem áll vele egysorba, és tisztátalan állatnak hiszi és mondja. Ennek dacára mégis magyar és törökországi párhuzamos tendenciákról beszélni valóban rosz-akaró zagyva beszéd.

A „nemzetiség“ szó határozatlan, majd tág, majd szűk használata összezavarta a külön országok és ez ugyanazon egységes állam külön leszármazásu fajainak nemzetiségével; tehát a történelmi jog jogos követelményeit, az egyes fajok „status in statu“ jogtalan és képtelen követeléseivel, és például Olaszország egységi törekvését a magyarhoni decomponáló törekvésekkel; tehát a convergens és divergens irány; azt, a mi egyesít, azzal a mi multhatlanul széteszt; — s ők maguk a zavarosban halászó elleneinknek ezen veszélyes fegyverével hadonáznak.

Igy a „Jövő“ magáévá teszi mind ezen ragályosító sophismákat, sőt a maga részéről megtoldja egygyel, hogy t. i. a magyar állam még nem elég demokratikus, a népjogokat eléggé nem tiszteli, s hogy a történelmi jog, és a magyar aristocratia oka mindennek. Tehát ez oldalról is az ok mibennünk van, és nem a képtelen és kielégíthetlen vágyakban, vak követelésekben.

A fogás nem rossz, csak az a baj, hogy aristocratia, az ő bűnbakjuk, a 48-ki törvényekben sehol sincs, hanem van a magyar nemzet, s kell is hogy legyen mindenütt; — és meg van a szétesztő nemzetiségi törekvés, mit ki lehet ugyan verni római sáncaiból a hazafiui logika fegyvereivel, de ha helyességét elismertük, ki kell tudni

elégíteni azokat. Mert ha már más aristocratia nincs, utoljára a magyar nép lesz az aristocratia, mit már is elég világosan és hallhatóan kimondanak, és pedig nem talán azért, mintha előjogai lennének, de mivel hál' Istennek mint faj is legértelmesebb és legtehetősebb rész, s így utoljára is a vagyon és értelem lehet azon aristocratia, mely ellen puskázik.

És a „Jövő“ elég világosan beszél, hogy megérthessük, miszerint a történeti jogosultságra támaszkodó aristocratia nem is lehet más, mint a magyar állami nemzetiség. — Ez ellen folyik tehát a democrata harc és háboru! — Köszönjük, mert értjük.

A logika nem vitetik, hanem viszi az embert. Nem oly paripa az, melyet táncoltatni, jobbra balra kanyarítani lehet. Ez a „tűzparipa,“ mely ragadja az embert előre vagy hátra, vaskerékvágásából ki nem tér soha, s ha kitért — amen!

Ezt a „Jövő“ is érzi, és kimondja bátran. A bátorságot nem lehet tőle elvitatni, valamint a bátorságot a maga helyén csak dicsérni lehet, nevezetesen azon a harctéren, hol az érvágás a hazafiság sokkal jobb próbája, mint a tintafogyasztás.

Mivel fogjuk aztán mi az ily l o g i k a i b á t o r állítás után védeni a magyar nemzetiséget: arra a tollas vitéznek semmi gondja, mert hiszen neki nem s kell az ily ócskaság!

Most már tehát, miután utjaink egészen eltérnek egymástól, csak az a kérdés, hogy tud-e a cikkíró egységes államot valahol, mely politikai nemzetiség nélkül is az lenne, minek lennie kell? — Ha tud, mondja meg Szalaynak, hogy mi is halljuk, és tanuljunk, mert úgy ő nagyon tévedett; de ha nem tud, ne tegye szegény, sokat szenvedett hazáját az ő, ugynevezett democratikus kísérletei tabula rasa-jává.

Igen, — tabula rasa-vá! — kemény szó, tudom, de

fájdalom, igaz! — Ilyen portékát nem csak Bécsben készítenek a „Bach et Comp.“ firma alatt, hanem a Királyhágón innen is túl is különféle firmák alatt, s azoknak Pesten is lehet sok depoja.

Heterogen számok, soha egy homogen quantitássá nem lehetnek. Ha compact egészset akarunk, víz- és olajból, azt soha elő nem állíthatjuk. Ha az egyes részek ellenségei, mert ellentétei egymásnak, tehát az egésznek, a közös jó érdekében nem történhetik, ha az egyes részek divergens irányát oltalmunk alá fogadjuk.

Ezt mi így tudjuk. De lehet, hogy a „Jövő“ másképp tudja, mert hiszen a politikának is lehetnek mysteriosus elixirjei, asztaltáncái stb., s lehet, hogy ők birják annak titkát.

De ha birják, bizonyára nagyon titkolódnak, mert hogy a „Jövő“ nemzetiségi cikkei nem azok a csodaszerek, arról bizonyosak lehetünk.

Cikkíró ugyanis a „köszabadságtól“ remél mindent. De hiszen nem az a baj, hogy a szabadság közös nem lenne, hanem éppen az, hogy nekik a közsabadság nem tetszik; hogy ők külön szabadságot akarnak: privilegiumot, vagy külön-szakadást; mert az oly banalis hazafiui phrasisokat, miket itt-ott hallunk tőlük, de a miket egyetemes eljárásuk cáfol meg, csak komolyan nem veheti a „Jövő“, mely tudhatja mily könnyen készülnek, s azért mily olesók azok?

Kimondták már hányszor, s mondják még ma is folyvást a szlávok, rumánok, szerbek: hogy nekik nem kell az a magyar szabadság, hanem kell a szerb, rumán és szláv kerület, minek világos bizonyítványa a nélkül is azon alkotmánytalan, tehát magyar szabadságellenes ut, mit választottak. — Miért hunyja be hát szemeit, miért dugja be füleit a „Jövő“ azon törekvés előtt, mely nem Furriert és Blanc-ot tekintí evangéliumának, hanem ethnographiai vonalokról beszél.

De van cikkirónak erre is egy phrasisa: Az ifju szabadság eleinte dacos, de későbbben túlzásaiból észre tér.

Szép! — Csak az a baj, hogy ha agyonütöttük a magyar államot, a politikai nemzetiséget: az nem fog életre térni ismét akkor, midőn az ifju csintalan szabadságnak tetszeni fog észre térni, mert a halottak csak egyszer fognak feltámadni, s az nekünk kissé későn lesz.

„Tudod édesem! én bolond leszek, ha féltékeny vagyok,“ — mondta az egyszeri szerelmes férj kedves oldalbordájának, kivel féltési dühében néha gyöngédtelesen bánt. „Nagyon jó, kedvesem! — felelte a nő, — csak az a baj, hogy nekem ilyenkor is fáj, mert én mindig eszemnél vagyok.“

A halál persze hogy meggyógyít bizonyosan minden nyavalyát, s így a politikait is, de mi mégis jobbszeretünk nyavalyogva is élni, s azon reményben, hogy végre mégis fellábolunk a jövőben a „Jövő“ ily recipéje nélkül is, botot adunk kezébe.

Hol az egyes részeknek más közös gravitationalis központjuk nincs, mint a kölcsönös osztozkodás: ezen állapot már magában anarchia.

Mit a középkor államaiban a rendek fegyveres zürzavara tett, azt teszi ma a nemzetiségeké.

Az ily törekvések egyenes eredménye eszmezavar elméletben, rablás és polgárháboru gyakorlatban.

És mit ad, mit a d h a t a „Jövő“ a nemzetiségeknek, midőn tőlünk elvesz mindent?

Szorosan véve nem lehet érteni, hogy a cikkiró csak democratá szónoklati virágok füzérét akarta-e bemutatni a magyar olvasó közönségnek, vagy a nehéz kérdést komolyan megoldani?

„Ha majd nekünk is lesz, nektek is lesz,“ — biztatja embereit; — mi ugyan problematikus valami, mert mit együtt meg nem kaphatunk, alig fogjuk egyenkint elérhetni.

Reánk nézve pedig mindenesetre legjobb ezen ominosus praepositio: „ha“. Nem tudom, hogy a biztatottak meg lesznek-e elégedve ezen csemegével, melyből már a Lajtán innen is, túl is annyit kaptak, de én részemről megvagyok.

Tehát itt is ígéret a megoldás.

De minek ez a folytonos csitítás ígéretekkel, mik nem teljesíthetők, s a mennyire teljesíthetők lennének, nekik nem kell, mert nem elegendő? — Miért nem mondjuk meg nyíltan, hogy Magyarország nem Csáky szalmája; hogy itt mindenki szabad és egyenjogú ugyan, de egyszersmind magyar polgár, hogy itt Szerbvajdaság, tót Okolia, rumán Transilvánia a mi hozzájárulásunkkal nem lehet soha, azon egyszerü okból, hogy itt az utolsó talpalattig minden föld Magyarország.

De ha a ház kigyult, mindenki a kihurcolkodásra gondol, megmentésére rongyainak, holott talán okosabb lenne a tűz oltásával mindent megmenteni.

Ha egyszer házunk, — magyar hazánk, — nem lesz, ugyis csak földönfutók leszünk mindnyájan, míg újat nem építünk magunknak, mint a hangyák, ha fészüket szétrugták, ott valahol ismét Ázsiában vagy Éjszakamerikában és Ausztráliában, ha t. i. ott is lesz hely, mert meg van írva evangeliumunkban:

„A nagy világon e kívül
Nincsen számedra hely!“

V.

A politika ma már kézi mestersége igen sok embernek. Mindenki politikus, mint mindenki orvos, s azért van a politikában és az orvosi nehéz tudományban a legtöbb kontár.

Az orvosi tudomány, hogy kuruzsolás ne legyen, a természet minden erőinek és rugóinak, mondhatnám titkainak, ismeretét igényli. A politika minden társadalmi viszonyainkkal kapcsolatos.

Mint mindenki ajánl mégis orvosi szereket, úgy a ki tollat tud fogni kezébe, ír legalább hirlapi cikkeket, s a mi még legroszabb, tanár akar lenni mind s nem tanuló. Nem azt kérdi: mi a teendő? hanem felel arra, mit senki sem kértett tőle; — és senki sem gondolja meg, hogy az eltévesztett orvosság eredménye: halál; és a rosz politikáé: anarchia.

De ha már valakinek kedve telik abban, — mert jogát senkinek kétségbe nem veszem, legfeljebb eszélyességét, — hogy az absolut jogegyenlőségről, „mi az emberiség legnagyobb bajait okozta“ és az emberi szabadságról, mit senki józanul kétségbe nem vehet, mert maga is ember, — ha, mondom, valakinek kedve telik az ilyen-mikről hyperbolákban beszélni, ez nem nagyon ártalmas dolog, mert mint hivatlan orvos katyfalékait nem vesszük be, és assecurálva vagyunk.

Nem elég, hogy valaki arca izzadságával órákig beszéljen. Annak, ki meggyőzni akar, szépen, jól, s főleg okosan kell beszélnie, hogy hallgatóit fellelkesítse, meggyőzze. De elég tiszteletlenül vagy könnyelműen szólni arról, mi keblünknek szentsége, hogy a vér arcunkba szökkeljen.

Nem tudom hogyan történik, de midőn magyar ember szájából vagy tollából hallok mondatni valami határozottan roszat a magyar nemzetiségről, úgy hat reám, mint a lélekharang megcsendülése, mely a mulandóságra emlékeztet.

Ha más teszi, isten neki! — Mondtak már rólunk mindenfélét; megkisértettek ármányt, rábeszélést, erőszakot de Isten kegyelméből „él magyar, áll Buda még!“ és élni és állni fog, míg önmaga alá nem aknázza állását és életét. Hallunk hagymázos beszédeket, tapasztalunk phantastikus reményeket, cifrábnál cifrább tervezeteket, de ezt mind az indulat vaksága mondatja el velük. Magyar ember azonban ilyes m

csak hideg vérrel mondhat el, és ez súlyosbitja a betudást, míg az indulat lelki mámoren menti a gyarló embert.

De a dologra!

Hitem szerint a politikában nincs egyedül üdvözítő tan, mint a vallásban, de minden politika hazai kell hogy legyen, ha már t. i. a hazának akar lenni politikája, mert ha általános cosmopolitai nézetből beszélünk, úgy nem vitatkozom, mert én nem filosofálni, — mire nincs időm, — hanem a haza jelen baja, és jövő jóléte felett értekezni állok itt szóba.

Mint hajdan a francia forradalom, forrásánál ugyan egészen tiszta és józan, de a democratái elveknek túlhajtásában, az emberiséget megfosztani akarta az emberi kebel főszentségétől, mi egyszersind a szenvedő emberiség mankója is, — a vallástól, és oltárára az „ész-istennőjének“ igen elvetemült képét állította fel „in figura“; — úgy van ma is oly politika, mely a hazafiság szent oltárára, a detronisált „nemzetiség“ helyett, a demokratái ész-istennőjét, — már t. i. az ő democratái eszéét! — tenné, mi aztán természetesen minden lehet, csak józan emberi ész nem.

De én mindkét kezemmel ragaszkodom a hazafiság régi szent vallásához, mely nem Danton és Couthon okat, hanem horvát Zrinyiket és szerb Dugovitsokat szült, és a ki így beszél, az előttem eretneke; eretneke a józan emberi észnek s ha magyar „véráruló“ Kölcsey elnevezése szerint.

Valamint a hazafiságot nem oly könnyű mondva csinálni, mint a cifra alkotmányos S-okat, s ez azon szirt, melyen a legbölcsebb és circumspectusabb „tabularásák“ megbuknak; — mert lesz test, de nem lesz benne lélek; lesz pohár. de abban öreg tokaji helyett, csak hig ser nektár, úgy a valódi hazafiság és nemzetiség érzelmét eldisputálni sem sikerült, hol volt. Pedig hál Istennek nálunk még van ezen becses portékából itt is amott is valamicske.

Távol legyen azonban tőlem, hogy a „Jövő“-nél a józan demokratikus irányt akarnám kárhozatni, a megnyiben az a nép érdekét, a nép jogát karolja fel!

Ha a szív nemesb gerjedelmei tévedések a mostani túlsúlyu materialis nézet ellenében; ha az emberiség szebb jövőjében vetett remények csalódások, úgy én is elmondhatom sz. Pállal: (2-ik lev. a Corinth.) „Ha ti balgák vagytok, én is a vagyok“!

Csak dicséretes lehet előttem tehát azon törekvés mely a nép socialis helyzetét emelni akarja. A mai politikai- és eszme zürzavarban erre nagy szükség van, s ki ezt tiszta szándékkal és tiszta eszközökkel teszi, úgy hiszem, Istennek a legbecsesebb tömjénnel áldozik. Csak hogy az építést nem a torony keresztjénél kell megkezdeni, mint az europai socialisták régi jó szokása, hanem legelőbb magát az erős alapot kell mélyen alá a földbe lerakni. Az ő épületek valahányszor összedől. — pedig így mindig össze fog dőlni, — csak az építészeket és a járókelőket fogja romjai alá temetni, s biztos lakház helyett temető lesz.

Nem dythirámbokkal „a népszabadságról“ és „a vox populiról“ — ezen új csalhatlansági dogmáról, — kell megkezdeni, hol a pápa, gyakran inkább pápa, és gyarlóbb pápa, mint bármelyike volt a világszerte ismereteseknek, — hanem a szemét kiseprésével, és józan politikai nézetek terjesztésével lehet várni a nép socialis, mint tisztán erkölcsi alapu, emelkedését. Nem legyezni kell a nép természetes hibáit és gyarló hajlamait, hanem gyógyítani józan felvilágosítás és erkölcsiség által; mert a társadalom természeténél fogva nem erőszaki, hanem erkölcsi természetű.

És mivel a társadalom nem erőszaki természetű, épp oly kevésbé lehet beszélni a „nép hatalmáról“ és „akaratára sulyáról“, mint nem egyes fejedelem pusztá akaratáról és hatalmáról. A népnek is csak jogai van-

nak a megfelelő kötelességekkel, mint a polgári társulatban nagy és kicsinynek, s a mit százezrek pusztán akarnak, vagy százezres hatalmukkal tesznek, egyetlen egy ellenében, egyetlenegy pillanatig sem lesz igazságos és jogos addig, míg „jog“ és „hatalom“ egy és ugyanaz nem lesz a morál ítélő-széke előtt.

Hagyjanak fel tehát önök az oly kitételekkel: „a nép hatalma érzetében, mérlegbe lökendi akaratát súlyát,“ mert higgyék el önök, hogy ezen új divatu örökös politikai verklizés „a népfenségről“, — t. i. azon fenségről, mely mióta „fenség“ lett, majdnem étlen hal, és némely szemfényvesztő jogárnyakat is betudva, minden fensége abban concentráltatik, hogy pénze és véreből királyilag adózik. Mind ez nem magyar embernek való. Az ily udvari zenészeknek és piaci tányérnyalóknak fizetünk, csak hogy ne halljuk őket.

Mit jelentsenek tehát ezen émelygős phrasisok nálunk, midőn már mindnyájan a „48“-at a józan demokratikus irányt, mint jelvényt tüztük fel sziveink fölé?

Legyenek meggyőződve, hogy nem a népszabadsági, hanem éppen a nemzetiségi ügyben maradtunk el Európától, hol most mindenütt nemzetiségről beszélnek, nemzetegységre törekeshetnek, minket pedig nem a fejedelmek, hanem a fenséges népelosztandó Lengyelországánál kiszemelték.

A latin nyelv, nagy hátrányára hazai nyelvünknek, addig tengette nálunk „örök zsidói“ hazátlan életét, míg egészen nem csak megfüstösödött, mint a kéményben felejtett kolbász, hanem meg is kukacosodott.

A magyar táblabíró nyugton pipázva nézheté alkotmányos kandallója mellett Európa vajudását a szabadság után, melyhez az utat mindig eltévesztette, és mindig újból kezdette; — de ha látná az osztozást nemzetisége, mint Krisztus Urunk palástja felett; ha hallaná egy magyar lapnak új doctrináit, mely a jövő

fecskéje lenne, szive repedne meg, ha szerencséjére 48-ban meg nem halt volna.

Legyen meggyőződve a „Jövő“, hogy ha csakugyan magyar jövő is akar lenni, ez azon pont, mit nagyon szívére kell vennie, hogy itt kell a jó fringia, nem oly szélmalomféle harcniál, oly kísértetek ellen, melyek csak a cikkiró feltüzesült képzelődése előtt léteznek.

És ha mégis önöknek mulatságot szerez az, hogy ily falra mázolt aristocrata ördögöket exorcisálja, már csak azért is, hogy a democrata népszabadság igéző képeit vele kiárnyékolhassák, s a kellő „effectet“ megtegye? — Tessék! — Teljék kedvük! — De hagianak békét kérem a nemzetiségi kérdésnek Magyarországnak, ha oly kevéssé értenek hozzá, hogy veszélyességét is tagadják. — Gyermekek is nyulhat a puskához, de csak akkor, ha tudja, hogy mi az. Annak kezébe egyáltalánfogva nem való, ki el akarja vitatni, hogy halált okozhat még akkor is, ha célunkat elhibáztuk; ha akaratunk ellen kezünkben elsült.

Ez a magyar embernek sziv ereklyéje, ez Magyarországnak mindene, még az önök szabadsága nélkül is szabad volt mindig mi dőn nagy nemzet volt. — Igy utat szívéhez nem fognak nyitni, s hál Istennek, hogy nem nyithatnak!

VI.

A „Jövő“ nemzetiségi czikkeivel ugyanazon időben egy turini levél jelent meg ott, mi sok tekintetben fényt vet a cikknek magának elméletére, s a mi ugy viszonylik ahhoz, mint olasz tyuknak magyar tojása, vagy pedig „vice versa.“

Nem lesz tehát fölösleges a „Jövő“ nemzetiségi piros tojásainak, mivel nekünk kedveskedik, bírálatát az olasz filosofi tyuknak megismertetésével rekeszteni be.

Nem könnyü meghatározni, mit tartsunk ezen levélről. Veszem tehát egyszerűen annak, minek magát kiadja, t. i. egy ismeretlen hazánkfia, és csak ezután megisme-

rendő talián celebritás: „filosofo malinconio“, mint az olaszok nevezik — tudós dissertatiójának super eo : „Magyar nemzetiség egy turini pápaszemen át.“

Ha a „Jövő“ önálló cikke előttem egy oly politikai elmefuttatásnak látszik, melyben kis demagogi nyegleség vickándozik, ezen turini levél, — mit egy alföldi lap egyik pesti levezője már mint illik, meg is bámult, — oly politikai bölcsesség, melyen jó darab olasz machiavellismus vonul át mint „veres fonál.“ — A testesült gyávaság és sophisteria ez tudós tógában, s csak a doctori kalap olasz, és nem német.

De mielőtt kellően feldicsérnök, léptessük fel őt magát, és halljuk komoly, kenetteljes szavait, és lássuk recipjét számunkra, mely bármelyik utcai Dulcamara honfiktársának becsületére válnék, meggyógyítani igérvén a haj bajaitól a tyukszemig minden politikai gyarlóságainkat és a mely, mint az Istenben boldogult Hugli egyik halott láttelete: „ha a haláltól nem is, de mindenféle veszedelemtől megszabadít.“

Panaszon kezdi: hogy elkorcsosultak, hogy nem régiek többé, t. i. ök az olaszok, s hogy csak áldozattal vásárolhatták meg, a mit nyertek, mert a francia macska nem volt oly együgyű, hogy oly két zsiros falat nélkül, minő Nizza és Savoja, vette volna ki zuávi körmeivel a meleg maronit a parázsból számukra; — mi egyébbiránt rendén is van, mert ma már ingyen nem tesznek semmit, még pedig akkor sem, ha a nemzetiségi pompás cég alatt teszik azt. — A kényelmes bölcsesség mindig és mindenütt fizetéssel jár.

De szerinte mi sem vagyunk magyarokul a régiek többé; mi is elkorcsodtunk, — mióta t. i. szuronyszegezve mentünk az ágyuknak, melyek rendesen töltve is voltak. Áldoznunk kell tehát nekünk is, hogy magyar létünket megmentjük „s ezen áldozat, mit Europa kíván tőlünk, — nemzetiségünk,“ azaz: magyar nemzeti létünk.

„Érezte maga Deák,“ — „a magyar Cavour,“ — „nemzeti erőtlenségét,“ s azért csak félelmében írta erélyes feliratait, miket egész Europa megtapsolt.

„De Deák félt az áldozatoktól,“ félt a Nizza és Savoya-féle Vojvodinák és Okoliák kimetszésétől, és itt nagyszerűen csalódott, „mert a nagy emberek csalódnak legjobban. „Itt tehát nem volt többé olasz Cavour, csak egyszerű magyar táblabíró.“ Ő nem tudott lemondani egy percig sem a nemzet ösi dicsőségéről.

„De még nagyobb hibája, hogy nem tudott lemondani a törvényességéről,“ — mi a magyar ügy egyedüli támasza, ha t. i. reményei minden tavasszal az ibolyás politikával ki nem nyílnak, hogy a májusi dérral elhervadjanak, és akkor, mikor kell, és ott a hol kell, gyümölcstelenek legyenek, — mert „a nagy erényekről is le kell tudni mondani nehéz viszonyok között, ha valami üdvöst akarunk létesíteni,“ t. i. erény nélküli üdvöst!

Lám! a mi nagy erényünk a republicanismus, és mi le tudunk arról mondani, „és alkotmányos királyság lár-váját felvenni.“

„Le kellett volna mondani a magyar országgyűlésnek is a merev törvényesség eszméjéről, mi csak könnyű időben teremt nagy embereket, nehéz időben pedig a nagyokat is letöri.“

És mit felelt tisztelt anonymus honfitársunk ezen talán bölcsességre, mire nálunk egy gyermek is tudott volna cáfolatot? — Mondta-e például: hogy könnyű arról lemondani a mi nincs, de nehéz arról, mi mindennapi kenyerünket adja meg? — Nem! — Csak szája maradt nyitva, és talán mert egyszerre lenyelni nem tudta a vastag macaronit, nehogy torkán akadjon az olasz laska, nem válaszolhatott.

„Áldozzanak tehát! — folytatja monologját a filozófo. — „A nemzetiségi árt feltartóztatni

örültség volna. Minél szabadabb folyást engedünk a megáradt árnak, annál ártalmatlanabb lesz.“ — Mi pedig azt hittük eddig, hogy a féktelen árviz lerontja kunyhóinkat, elsepri buza-keresztjeinket, beiszapolja rétjeinket, s azért Széchenyi ideje óta szabályozzuk a Dunát, a Tiszát, a Drávát, s mind a három Köröst, és szabályozni akarjuk a háromféle nemzetiségi programmokat is.

„Mutassák meg, hogy ezen a téren is elsők tudnak lenni!“ — Már t. i. a törvényes tér, és történeti jog elhagyásában, minő makacsok voltak itt anathemisált „48“ előttiék!

„De ha ezt nem teszik, ha a nagylelkűséget nem gyakorolják; hol leginkább kell, — a törvényszegésben, — menthetlenül elvesztek. Európa sajnálni sem fogja, mert azt mondandja, hogy a korral haladni nem tudtak!“

„Vagy hiszi ön, hogy megfogják tartani nemzetiségüket, ezen áldozat nélkül is?“

„Igen!“ — „Nem!“ felelt tisztelt honfitársunk, mint gyermek ki leckéjét nem tudja, és sietett megírni a „Jövő“-ben nekük, miszerint már most tudhatnók mi is, hogy mihez kell magunkat tartanunk, s felmászhattunk mi is „azon politikai magaslatra, hol az ily (férfias és morális) nézetek szövétneke áll!“

Láttam Nápoly egyik piacán egy miniatúr Dulcamarát, egy sarufénymáz- vulgo schuwiksz-árulót, ki kitünő minőségű portékájának az által igyekezett kelen-dőséget szerezni, hogy szerének páratlan fényesítő erejét, egy üvegben elzárt, és commando-szóra fel és alá szaladgáló kis alaknak, tudományos nyelven „demunculus carteslanus“-nak tulajdonított; és ez, — mert tény, — mellékesen szólva, — mutatja a lazzaroni-féle felvilágosodást.

Ezen egész politikai dissertationál a „nemzetiség a demunculus, mely parancsszóra felüti fejét, vagy

elmerül, melytől függ nemzetünk minden külföldi subitolt fénye!

És a magyar embert magyar lapban így capacitálják, s a demunculus szónoklatot reánk alkalmazzák! — Szegény, szegény magyar! — Az ilyprédikáció után elmondhatná régi legátusunk: „Látiátuc feleim zum tukel, mik v ag muk!“

Van politika, mely olvassa az embert, mint barmok s méri lánccal az államok határait, mint birka legelőt. És a ki részére csak gyapjút, tejet és sajtot kíván politikájából, talán nem egészen rosszul okoskodik saját részére. — Van politika, mely azt mondja: „én nem vagyok a ti fajtátokból való, nem eszem veletek egy tálból, vágjátok hát ki részemet a közös tehénből, mely őseimé lehetett volna.“ — Ez sem rosszul hajtja a vizet saját malmára, ha a határt az által előnti is. De hogy legyen magyar ember, ki nem csak elhiggye az ily bölcseséget, hanem még mint követésre méltót nekünk is árulja: azt már soha el nem hittem volna, ha saját szemeimmel nem olvasom.

De elég az ily émelygős csemegéből, melytől az egészséges gyomor is elromlik, a gyöngye pedig indigestióban hal el menthetlenül.

Csak pár szót még minden félreértés elkerülése végett.

Olaszország, a Hesperidák arany almáinak honja volt ifjúkori ábrándjaim, és férfiúi részvétem egyik kedvenc tárgya mindig.

Már mint gyermek vágytam a fügék, narancsok és tengeri csigák honába. Mint ifju felhevültem Alfieri regényes, és Doria Endre gyakorlati antik honszerelmeitől. Midőnláttam Róma Colisseóját és Pantheonját, midőnláttam a Potilipporól Nápoly paradicsomát, keblem felemelkedett, s privilegiált koldusai, valamint mindenható sbirri-ri-jei sajnálattal töltöttek el. És mint mély sülyedése a clas-

sikus földnek elszomorított, élet és szabadságra ébredése megvigasztalt. Érdekel öröme és fájdalma, szeretem a Medicei Venustól és a Rafaeli Stanzák freskjeitől egészen sajtos riskása-levelességig mindenét; csak egyet nem szeretek: — politikáját.—

És ezt nem is vehetik rossz néven tőlem, mert én nem csak az olasz, hanem a francia, a német, a szerb, a rumán stb. politikát sem szeretem.

A mai egész külföldi politika inkább vagy kevésbé kirívó önzés, s talán ez nem is lehet máskép, míg azért nevezik „nem interveniálónak“, hogy annál biztosabban beüthesse orrát mások dolgába, és körmeit a mások vagyonaiba.

És talán nem lenne nehéz kitalálni a turini levél egyik mellékcélját is. De én ezt nem kutatom, valamint azt sem vitatom itt, hogy mennyire fontos reánk nézve az Ausztriávali kapocs? mi sokaknak hitágazata; de azt tudom, hogy egy nemzet fennállását és szabadságát, Isten után csak önmaga életrevalóságának, politikai érettségének, és férfias kitartó jellemének, tehát agya és szive jóra valóságának köszönheti egyedül.

Én a külföldtől, jelesen a franciáktól csak egyet fogadok el feltétlenül: példabeszédjüket.

„Aide toi et dieu t'aidera!“

